

HET NATUURBELEIDSPLAN

EEN BESCHOUWING, MET BIJZONDERE AANDACHT VOOR BOS EN BOSBOUW

Het Natuurbeleidsplan 1989 is een beleidsvoornemen van de minister van Landbouw en Visserij, waaronder het rijksbeleid inzake natuur- en landschapsbehoud valt. Het bevat 179 pagina's, inclusief een samenvatting en drie bijlagen alsmede een losse kaart: de ecologische hoofdstructuur van Nederland. Uitgave van de SDU-uitgeverij te 's Gravenhage, ISBN 9012 062527. In de boekhandel, f 49,50.

Een beschouwing geven over het Natuurbeleidsplan, met bos en bosbouw als belanghebbend grondgebruik in het achterhoofd, is geen eenvoudige opgave. Zo'n beleidsdocument is een politiek stuk en dat betekent dat de keuze uit beleidsalternatieven niet aan de orde komt, wel waarvoor gekozen is. Het Natuurbeleidsplan (NBP) is tegelijk met de Structuurnota Landbouw (SNL) op 18 mei 1989 door de Minister van Landbouw & Visserij aangeboden aan de Tweede Kamer van de Staten-Generaal. Volgens het NBP vormen beide beleidsdocumenten belangrijke pijlers voor het L&V beleid, waarbij deze twee de mogelijkheid van oplossingsrichtingen voor een geïntegreerd beleid in de landelijke gebieden zouden scheppen. Maar een verwijzing naar het Meerjarenplan Bosbouw 1986 (Regeringsbeslissing, MJPB) is er niet bij. Deze benadering geldt voor het gehele NBP. Of dat verstandig is zal de tijd leren; het is in ieder geval niet terecht.

Vandaar dat het voor mij geen eenvoudige opgave is om er een beschouwing als eerder genoemd aan te wijden. Dit wordt nog versterkt door het feit, dat SNL en NBP kennelijk een soort tweeling zijn of een (gedwongen?) huwelijk hebben. In hoofdstuk 9, instrumentarium, wordt in par. 9.2, financiële consequenties, zelfs vermeld dat voor de financiering van beide plannen extra middelen aan de begroting van L&V zullen worden toegevoegd. Er zal dus ook iets over het SNL gezegd moeten worden.

Een structuurnota Landbouw zat er zo'n 15 jaar geleden in het kader van de Derde Nota op de Ruimtelijke Ordening niet in. De tijden veranderen. De Vierde Nota over de Ruimtelijke Ordening, Regeringsbeslissing 1988 heeft weliswaar ondubbelzinnige analyses inzake de problemen met de landbouw te zien gegeven, uitspraken over bos, natuur en landschap gedaan, maar nauwelijks iets over het landbouwbeleid. Slechts werd de SNL aangekondigd, deze mag dus worden gezien als de invulling van de Vierde Nota RO voor wat het landbouwbeleid betreft. En daar voldoet het m.i. in hoge mate aan.

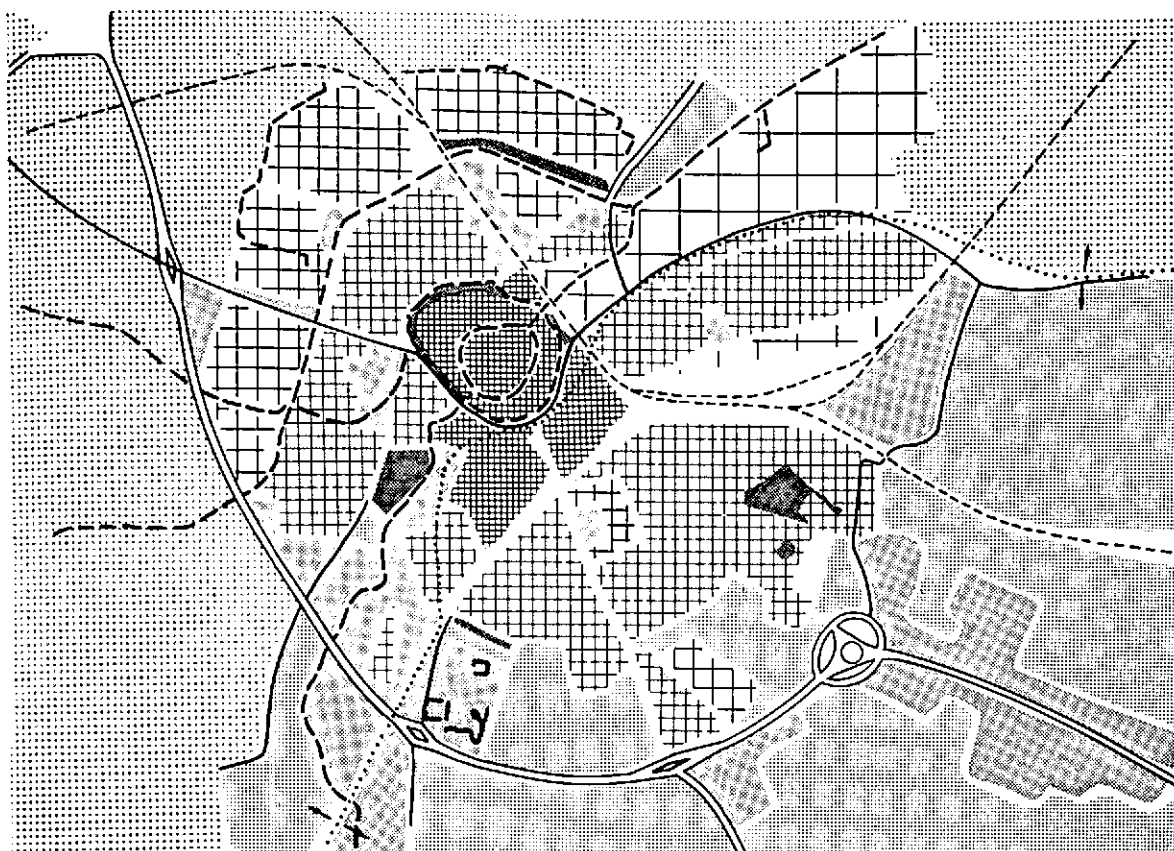
Wat het eerder genoemde huwelijk betreft; tussen het SNL en het NBP bestaat overeenstemming in het vrijwel negeren van het Meerjarenplan Bosbouw uit 1986. In het SNL komt zelfs het bos niet aan de orde. Ammoniak-uitstoot geeft problemen voor natuur en landschap; daar doen we wat aan - mede gezien het inmiddels ook beschikbare Nationale Milieubeleidsplan 1989 - door enkele honderden miljoenen te investeren in natuur en landschap; aankopen van terreinen, bergboerenregeling, relatienota-gebieden, e.d. In de SNL wordt hout wel genoemd als alternatief landbouwproduct met perspectief. Maar zelfs bij de toepassing van de EG-braakleggings-

regeling (onttrekking van 150.000 ha aan het begin 21e eeuw) wordt de mogelijkheid van bebossing van landbouwgronden niet vermeld. Ook de reeds uit 1977 (Structuurvisie op het bos en de bosbouw) daterende beleidsplannen voor de aanleg van 50.000 ha bos (35.000 ha duurzaam en 15.000 ha snelgroeiend/tijdelijk(?) bos) schijnt niet de moeite van het vermelden waard. Wat schreef Swellengrebel ook weer in het NBT (61) nr. 9 van sept. '89 over de nieuwe bossen in de Randstad? Toch op landbouwgronden?

Wie voor het overige - en dat is veel - als betrokkene bij het bosbeleid de SNL doorleest kan niet anders dan concluderen, dat de formulering van het landbouwbeleid helder en reëel is. Er worden geen doekjes om gewonden: landbouw in Nederland is gemiddeld niet rendabel en er moet wel een en ander op orde worden gebracht. Daarbij is gekozen voor het sleutelbegrip "duurzaamheid". Een begrip dat in de bosbouw al enkele honderden jaren opgeld doet; zij het niet altijd toegepast en het zal in de landbouw ook niet meevallen.

Het is natuurlijk een boude veronderstelling, maar wie in de SNL de uitwerking van het duurzaamheidsbeginsel leest kan zich nauwelijks aan de indruk onttrekken dat het MJPB hier en daar model heeft gestaan. Zo lijkt de voorgestelde ontwikkeling van duurzame landbouw-bedrijfsystemen erg veel op het werken met bosbedrijfsdoeltypen in de bosbouwsector. Hoe het ook zij, de SNL lijkt alle mogelijkheden te bieden om de bedrijfsmatig uitgeoefende landbouw en bosbouw elkaars complement te laten zijn in daarvoor in aanmerking komende regio's van de landelijke gebieden. Jammer dat hiervan geen melding wordt gemaakt en dat er blijkbaar inmiddels een liaison met het NBP zonder het

■ In dit figuur wordt aangegeven welke componenten de ecologische kwaliteiten van het stedelijk milieu kunnen versterken.

LEGENDA

	dicht bebouwd		buitengebied; bossen, natuurterreinen e.d.
	laagbouw, veel privétuinen		agrarisch buitengebied
	middel- en hoogbouw, veel openbaar groen		gradient diepe/ondiepe grondwaterspiegel
	Industriegebied		spoortalud
	intensief gebruikte groenvoorziening		waterloop
	beperkt gebruikte groenvoorziening		autoweg + berm

MJPB is aangegaan. Dit punt zal nog verschillende malen naar voren komen.

Nu het Natuurbeleidsplan. Hierbij zal eerst hoofdstuksgewijze te werk worden gegaan. De door mij van belang geachte uitspraken worden door mij ter plekke van kritisch commentaar voorzien, in de hoop dat het begrijpelijk blijft. Daarna volgt een meer concluderende algemene beschouwing.

In het NBP, hoofdstuk 1, de inleiding, wordt ondanks dat "huwelijk" met landbouw - in de tekst een wat andere strategie ten aanzien van de ruimtelijke ordening gevolgd dan in het SNL. Wordt in het SNL duidelijk aangesloten bij de uitspraken van de Vierde Nota RO, het NBP stelt, dat de inhoud van het NBP aanleiding is om het Structuurschema Natuur- en Landschapsbehoud te herzien. Dat werkt

dan door in de bundeling van de drie groene structuurschema's en zo wordt dan inhoud gegeven aan het in de Vierde Nota over de ruimtelijke ordening neergelegde beleid. Het lijkt een ingewikkelde kronkelweg, maar we zullen zien. Vervolgens komt de vraag op, hoe het NBP past bij het Nationaal Milieubeleidsplan.

In par. 1.2 wordt gesteld, dat het plan samen met het Nationale Milieube-

leidsplan en de (in 1990 te verschijnen) Derde Nota Waterhuishouding een "drieluik voor het milieubeleid" vormt. Hoe verdraagt zich dat met de liaison met het bedrijfseconomisch gerichte en uiteraard grondgebonden SNL? Maar vooral: wat biedt het NBP terzake van het herstel en de ontwikkeling van de algemene natuurwaarden? Het algemene milieubeleid is nog wat anders dan het algemene natuurbeleid van het NBP. Hooft dat laatste eigenlijk wel bij Landbouw & Visserij thuis? Of is het NBP toch niet meer dan het Structuurschema Natuur- en Landschapsbehoud met een andere, wat ruimere jas die in feite een sectoraal gebiedsgericht meerjarenplan bevat maar met de wijzende titel van Natuur-beleidsplan een facet-planning suggereert? Bij hoofdstuk 5, de hoofdlijnen van het beleid, zal hierop worden teruggekomen.

Hoofdstuk 2 geeft een goed overzicht van de problemen voor natuur en landschap. Deze zijn vrijwel identiek aan die voor het bos en over deze laatste vorm van grondgebruik wordt wellicht daarom eenvoudig gezweven. Het NBP overstijgt de bosbouwsector?

Hoofdstuk 3 behandelt de doelstellingen. Hoofddoel van het rijksbeleid: "duurzame instandhouding, herstel en ontwikkeling van natuurlijke en landschappelijke waarden". Bijna gelijklopend met het MJPB, alleen ontbreekt nu het maatschappelijke aanvaardbare kosten-niveau. Op nationaal niveau wordt onderscheid gemaakt in algemene en bijzondere waarden. De bijzondere waarden krijgen in het NBP de grootste aandacht en worden in dit hoofdstuk van criteria voorzien.

Het begrip "natuur" wordt niet gedefinieerd; begrijpelijk want het is er immers eigenlijk niet binnen de rijksgrenzen en ver daarbuiten. Uit mondiaal oogpunt (internationaal beleid) toch wel een misser. In de hoofddoelstelling is dan ook sprake van "waarden", verderop natuurwaarden genoemd. Deze worden onderscheiden in ecologische, aardkundige en cultuurhistorische waarden en belevingswaarde. Een merkwaardige serie termen, maar wie weet betere? Voor

de bosbouw zijn interessant de criteria die aan de "ecologische" waarden worden gekoppeld.

- verscheidenheid, te meten aan zeldzaamheid, soorten rijkdom en diversiteit (is dit iets anders dan verscheidenheid?);

- natuurlijkheid, passend in een groter verband, dan wel ongestoord en volledig;

- kenmerkendheid, van nature (sic) passend in zijn omgeving.

Het gaat kennelijk om een keuze voor beleidsterminologie, waarvan nog zal moeten blijken of het bij de gebieds-keuzen niet leidt tot een zekere willekeur. Bovendien is het allemaal vaag genoeg om te kunnen passen bij het zakelijke landbouwbeleid.

Bij de paragraaf over het realiseren van de duurzaamheid wordt wel op het belang van goede samenhang tussen beleidsvelden gewezen, maar de bosbouw ontbreekt opnieuw, dit keer in gezelschap van de landbouw. In deze paragraaf wordt ook voor het eerst de ecologische hoofdstructuur genoemd. Een begrip dat (volgens het NBP) zou aansluiten op het begrip ecologische infrastructuur, dat ook in het structuurschema Natuur- en Landschapsbehoud voorkomt. Erg helder wordt het niet. Verderop zal blijken dat het om de aaneenrijging van bestaande bossen, natuurgebieden en relatie nota-gebieden gaat.

Hoofdstuk 4 geeft enige regionale verkenningen, een goed stuk informatie over van belang geachte gebieden. Interessant is de paragraaf over natuur in de bebouwde omgeving, waarbij het concept "de natuurlijke stad" wordt geïntroduceerd. Stadsbiotopen krijgen aandacht en gepleit wordt voor een meer "natuurlijke" stedelijke omgeving. Een aanvulling op het beheer van stedelijk groen? Wel merkwaardig, dat dit concept hier zijn plaats heeft gekregen en niet bij doelgroepenbeleid b.v.

Hoofdstuk 5 is de kern van het NBP en behandelt de hoofdlijnen van het beleid. Het gaat achtereenvolgens om: het stimuleren van algemene natuurwaarden, de ecologische hoofdstructuur, gebieden met specifieke landschappelijke waarden (aardkunde,

cultuurhistorie en belevingswaarde), soortenbeleid, draagvlakvergroting en doelgroepenbeleid en onderzoek. Niet alles kan hier besproken worden, op gevaar af het NBP onvoldoende recht te doen. De stimulering van algemene natuurwaarden krijgt, ondanks het eerder gesuggereerde facetmatige drieluik in hoofdstuk 1, toch niet de aandacht die het mijns inziens verdient. Er wordt verwezen naar het milieubeleid en naar de ruimtelijke ordening. Het blijkt in het NBP echter vooral te gaan om gebieden buiten de prioritaire gebieden (lees ecologische hoofdstructuur). Ook de verwijzing naar de bestemmingsplannen RO wijst erop, dat het NBP tenslotte toch een sectoraal, gebiedgericht karakter heeft. En dat is qua beleid niets nieuws, helaas. De prioriteit van de beleids hoofdlijnen wordt dan ook gevormd door het veiligstellen, beschermen en beheren van terreinen. "De rijksoverheid kiest daarom voor het realiseren van een ruimtelijk stabiele, duurzaam te behouden ecologische hoofdstructuur" (e.h.s.), zo stelt het NBP.

Terugkomend op het drieluik natuur-milieu-water en het gebiedsgerichte karakter van het NBP: het realiseren van een goede basiskwaliteit is essentieel voor de instandhouding, het herstel en de ontwikkeling van natuurwaarden, zo stelt het NBP. Natuurgebieden zijn uiteraard ook afhankelijk van de basiskwaliteit, maar gebieden zijn toch slechts een deel van waar het om gaat? Kan het NBP dan volstaan met een - zoals de tekst luidt - aanvulling op milieu- en waterbeleid (schone lucht, bodem en water) door de bevordering van natuurvriendelijk berm- en slootbeheer, de toepassing van wildredders en de aanleg van erfbeplantingen? Zou de gebiedsgerichtheid niet veeleer aanvullend moeten zijn op de stimulering van algemene natuurwaarden? Daartoe zou bijvoorbeeld gedacht kunnen worden aan een sociaal-economische aanpak, die dan tevens bijdraagt tot het zo dringend gewenste maatschappelijke draagvlak voor het te voeren natuurbeleid. Is de genoemde prioriteit wel goed gelegd? Leidt de nadrukkelijke

liaison met het SNL niet te zeer tot segregatie in landbouw- en natuurgebieden, waardoor de basiskwaliteiten en daarmee de algemene natuurwaarden onder grote druk zullen staan? De duurzame bedrijfssystemen uit het SNL zouden overigens zeer wel een entree kunnen bieden voor het stimuleren van algemene natuurwaarden.

Terug naar de ecologische hoofdstructuur (e.h.s.), de kern van het huidige NBP beleidsvoornemen. De opbouw van de e.h.s. is bepaald door de doelstelling en de criteria uit hoofdstuk 3 en de verkenningen van hoofdstuk 4. Wie de bij het NBP behorende kaart legt op een gelijkschalige boskaart kan in een oogopslag zien, dat bossen daarbij een belangrijke rol spelen. De e.h.s. zou een gebiedsgewijze uitkristallisatie zijn van de reeds eerder gelanceerde term ecologische infrastructuur, wat dat ook moge wezen. De e.h.s. bestaat uit kerngebieden, natuurontwikkelingsgebieden en verbindingzones. In de kerngebieden zijn - in verband met perspectief voor verwerving van functies - volgens het NBP onder meer ook gebieden met een bosbouwfunctie(?) als kerngebied aangeduid. Het verschil met de in de kerngebieden opgenomen bossen wordt niet duidelijk gemaakt. Voor het veiligstellen en het beheer van kerngebieden wordt vooral gedacht aan de toepassing van de Natuurbeschermingswet, het verwerven van natuurterreinen, bossen en landgoederen, het subsidiëren van het beheer ervan en aan de realisering van Nationale Parken. Ook hier dus weinig nieuws. Bij de natuurontwikkelingsgebieden gaat het vooral om natte terreinen inclusief (broek)bossen; dit zou m.i. inderdaad een interessant productie-alternatief kunnen zijn voor het ontwateren van te natte landbouwgronden. In de subparagraaf omtrent de realisering van de e.h.s. wordt voornamelijk naar L&V-sector-instrumenten verwezen, maar opnieuw geen relatie met het - voor wat betreft de bossen - zo nauw verwante MJPB. Het geeft te denken dat men vanuit de NB-hoek blijft volharden in de voorkeur voor aankopen van bossen en land-

goederen, waarmee meerdere honderden miljoenen gemoeid zullen zijn, nog afgezien van het te financieren ambtelijke beheer. Het soortenbeleid heeft bij de hoofdlijnen een afzonderlijke paragraaf maar treedt niet bepaald op de voorgrond. Sommige mensen, dat soortenbescherming een groter maatschappelijk draagvlak heeft of kan krijgen dan gebiedsgerichtheid, een discussie die voorlopig nog wel voort zal gaan. Bij een soort hoort immers een biotoop, maar die kan per soort verschillen. Het NBP is kennelijk "van nature behoudend" en houdt het op gebiedsgerichtheid met een ondersteunend soortenbeleid. Op de paragraaf van de hoofdlijnen, die over draagvlakvergroting en doelgroepenbeleid gaat, wordt verderop ingegaan.

Om deze beschouwing niet te lang te maken wordt hier voorbijgegaan aan de onderzoeksparagraaf, die er gelukkig wel is, evenals een bijlage over dit onderwerp.

In hoofdstuk 6, **doorwerking van het beleid**, wordt naast de relatie met andere overheden vooral ingegaan op de "doorwerking in andere beleidssectoren en -velden", zoals milieu, water en ruimtelijke ordening. Bij maatregelen gericht op sectoren (par. 6.3) begint men met het landbouwbeleid, alsof dat niet reeds eerder aan de orde is geweest en het gehele NBP niet in samenhang met dat beleid geschreven is. In deze paragraaf komt ook bosbouw afzonderlijk aan de orde met een zeer korte samenvatting van de NB-aspecten daarin. De financieel economische aspecten zijn weggelaten, maar wel wordt het grootste deel van de tekst gewijd aan punten waarbij het NB-beleid op prioritaire wijze het bosbeleid zal invullen of bijstellen. Daarbij is van belang de vermelding, dat bosaanleg in verbindingzones en de aanleg van bossen voor natuurontwikkeling aandacht zullen krijgen: een logische voortzetting van de inmiddels kennelijk aanvaarde gedachte, dat de in de 19de en 20ste eeuw aangelegde bossen kernen zijn van de e.h.s. De paragraaf spreekt - zij het in vage termen - ook over het percentage bos met accent natuur en over de verbete-

ring van natuurwaarden in multifunctioneel bos.

Hoofdstuk 7 bevat de maatregelen in de planperiode (8 jaar). Daarbij is - zo stelt het NBP - gekozen voor een aanpak met projecten. Voorzover mij bekend beslist iets nieuws op het ministerie van L&V, maar destijds wel gebruikelijk bij het Cultuur-ministerie. Voorts wordt een jaarlijks meerjaren uitvoeringsprogramma, voor het eerst in 1989, in het vooruitzicht gesteld. Er is ook aan een project "bossen" gedacht. De beschrijving van dit project (in de projecten - bijlage 1) vermeldt zelfs dat de resultaten zullen worden betrokken bij de herziening van het MJPB.

Hoofdstuk 8 gaat over het internationale natuurbeleid, teveel om hier allemaal op te sommen. Uiteraard komt het EG-landbouwbeleid aan de orde. En een stuk gebiedsgerichtheid komt tot zijn recht bij het onderdeel ecosystemen, waaronder tropische bossen. Daarover komt nog een regeringsstandpunt.

In hoofdstuk 9 wordt het toe te passen instrumentarium nog eens wat uitvoeriger uit de doeken gedaan: de NB-wet, de verwerving en het beheer (te financieren door het rijk), de landinrichting en dergelijke. Een paar punten vallen op:

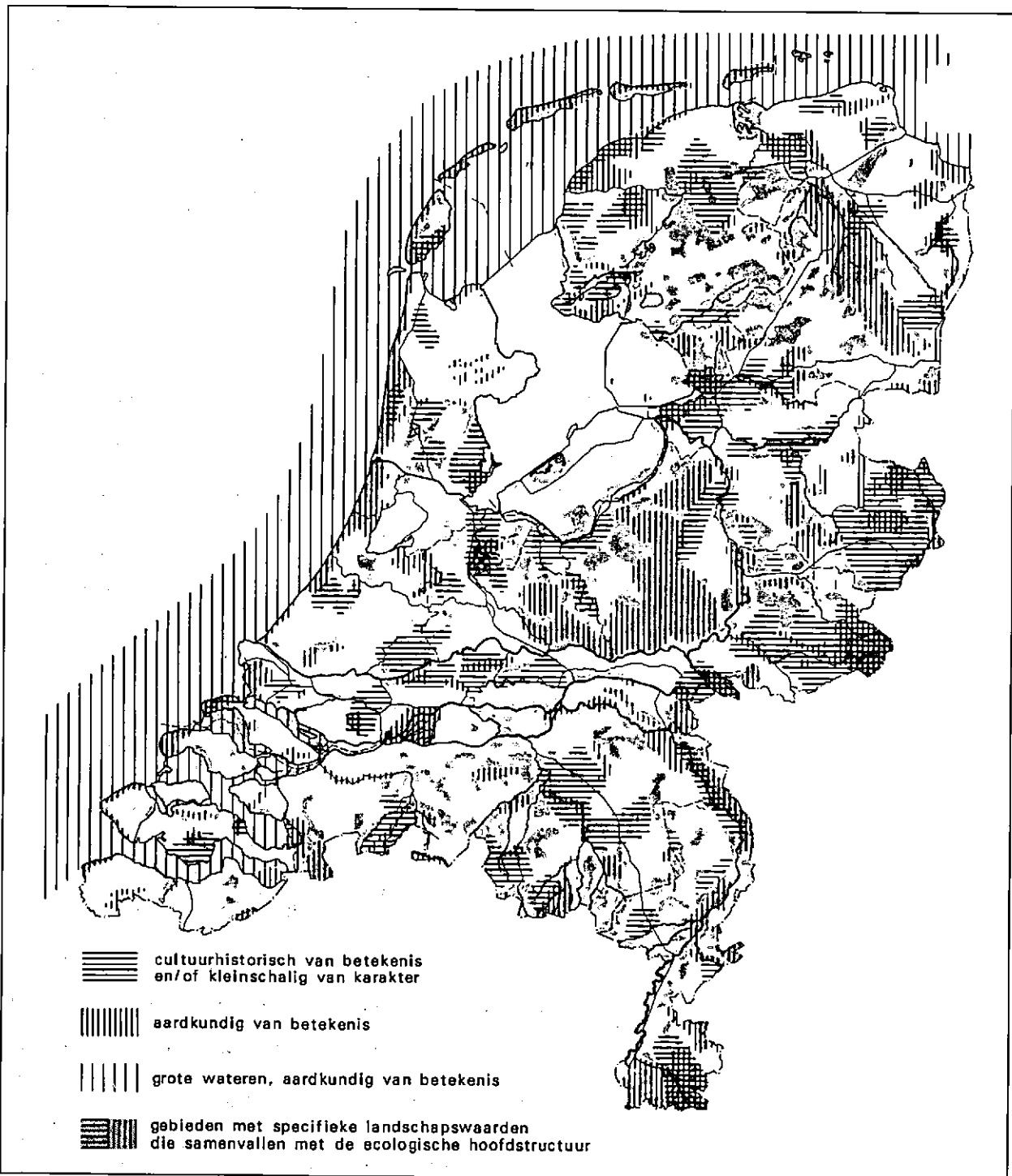
- "natuurbeschermingsorganisaties vervullen een belangwekkende rol". Er wordt niet uitgelegd wat dit is, maar kennelijk gaat het over aankoop en beheer met overheidsmiddelen, een vast bedrag per ha (f 170,- resp. f 85,-; hoe dat werkt staat er niet bij).

- Inzake verwerving acht ik de volgende passage interessant: "aankoop van terreinen ligt met name in de rede, waar voor particulieren de last van het beheer van hun bezittingen te groot wordt en waar belangwekkende natuurwaarden aanwezig zijn". Dit gaat vooral om terrein binnen de e.h.s., maar vrijwel alle bossen en natuurterreinen vallen daarbinnen, samen 400.000 ha volgens par. 9.2, de financiële consequenties. Wordt op pagina 91 in pag. 6.2 maatregelen, sectie 6.2.5. beheer, nog gesteld dat voor particuliere natuurterreinen die niet voor NB-wet-toepassing in aanmer-

king komen, de Natuurbijdrageregeling (gewijzigd) zal worden opgesteld, in hoofdstuk 9 wordt alleen nog gesproken van een voornemen tot een bijdrageregeling in relatie tot de toepassing van de NB-wet, en dan nog in

speciaal aangewezen gebieden. Dan moeten de beheerslasten toch wel een keer nopen tot verkoop of rangschikking? Beleid uit de oude doos. Hoofdstuk 10 (het laatste) geeft een samenvatting van het beleidsplan en

is op een enkel punt na in overeenstemming met het geheel. Het is kennelijk bedoeld voor lezers met weinig tijd of niet zo'n diepgaande belangstelling. Naar mag worden aangenomen zal dit hoofdstuk kunnen vervallen

■ Gebieden met specifieke landschapswaarden (aardkundig, cultuurhistorisch van grote betekenis en/of kleinschalig van karakter).

len in de versie "Regeringsbeslissing" en worden vervangen door een deel 1, samenvatting van de belangrijkste beleidsuitspraken, zoals het gele katern in het Meerjarenplan Bosbouw, Regeringsbeslissing 1986.

Conclusies

Vanuit de bosbouwhoek gezien meen ik tenslotte de volgende conclusies te mogen trekken. Het NBP is ook qua tekst erg gekoppeld aan het landbouwbeleid. Het MJPB, als niet onbelangrijk beleidsdeel voor de landelijke gebieden, wordt genegeerd. Of het opzet is weet ik niet maar bosbeheerders worden zelfs niet tot de categorie terreinbeheerders gerekend althans niet genoemd. Uiteraard is het landbouwbeleid als hechte en dominante constructie voor het NBP belangrijker dan bosbeleid en bovendien komen de bedreigingen en de kansen eerder uit de landbouw- dan uit de bosbouwhoek.

Het beleidsplan bevat geen foto's maar wel vele kaartjes, die het gebiedsgerichte karakter van het plan onderstrepen. De kern van het gebiedsgerichte beleid is de ecologische hoofdstructuur, die - afgezien van relatienota-landbouwgebieden - naar mijn schatting voor 70% uit bossen zal bestaan. Waarom dan zo'n negering van de bosbouw? De ontwikkeling van een relatienota-beleid voor particuliere bos- en landgoedeigenaren zou een interessante, vernieuwende propositie geweest zijn; wel is er een optie voor publiek-private samenwerking, zie verderop. Maar de teneur is duidelijk de invulling van meer natuurlijk bosbeheer bij voorrang door middel van "aankopen" - nota bene als het particuliere beheer verloederd is - of toepassing van de NB-wet en bestemmingsplan dwang. Dat bossen onderdeel zijn van de ecologische hoofdstructuur is - als ik die structuur goed begrepen heb - vanzelfsprekend: eindelijk erkenning van een bosfunctie vanuit de hoek van de natuurbeschermers. En dat zeer specifieke terreinen een daarbij passende beheerder verdienen is zeker nastrevenswaardig. Echter een gemiste kans dat er - voor dit belangrijke be-

leidsgedeelte - geen zwaluwstaarting met het MJPB heeft plaatsgevonden. Toch - zacht uitgedrukt - wel jammer, dat de stammen-oorlog op het departement en dus wat onderhands steeds maar doorgaat. Dit heeft wellicht ook te maken met het feit, dat er nog steeds geen uitvoeringsplan MJPB is uitgekomen en het bosbeleid in het slop lijkt te zijn geraakt. Het NBP staat wat dat betreft weer voor: er is meteen een projectenplan aangekoppeld. Het ontwerpen van 36 projecten van beleidsontwikkeling in het NBP is qua aanpak een goede zaak en kan model staan voor het uitvoeringsplan MJPB. Misschien wordt dat bedoeld in project nr. 28, waar herziening van het MJPB (min of meer) wordt aangekondigd.

De - naar mijn gevoel prioritaire - beleidsmatige aanpak van de voor de natuur, bos en landschap fruikende milieuvervuiling staat niet vermeld in de "hoofdlijnen" (hoofdstuk 5) maar in de "doorwerking" (hoofdstuk 6) van het beleid. Het lijkt daardoor van minder belang. Vermoedelijk is dit een politieke keuze, die minder bedreigend is voor het te voeren landbouwbeleid, dat overigens wel degelijk ingaat op de vervuiling en de verdroging (SNL: beide zijn geïntegreerde onderdelen van het beleid).

Nieuwe vormen van beleid, die ook voor bos, natuur en landschap perspectief bieden, worden in het NBP voorzichtig aangegeven in de beleidsparagraaf 5.5: draagvlakvergroting en doelgroepenbeleid. Het is wel wat verwarrend, dat bij draagvlakvergroting in de eerste plaats de zgn. meekoppeling wordt vermeld, dwz. werk met werk maken, meerdere doelen tegelijk dienen, en pas in de tweede plaats de publiek-private samenwerking (waarom de Engelse aanduiding PPP wordt gebruikt is mij een raadsel). Maar bij het doelgroepenbeleid, waar het om "het aanzetten tot ecologisch inpasbaar handelen" gaat, ontbreekt deze aanpak. Overigens is het wat hypocriet om, juist als het gaat om particulier initiatief, te vermelden dat bij de toedeling van financiële middelen zal worden toegezien op de effectiviteit van de besteding ervan. Geldt dat niet

voor de miljoenen verslindende aankoop en beheersactiviteiten binnen de e.h.s.? Voor landgoederen en buitenplaatsen worden de mogelijkheden voor particulieren in een project (nr. 34) nader uitgezocht. Maar zal niet ongeveer 40% van de e.h.s. uit particulier bosbezit bestaan? Een goede kans voor de bosbouwsector om een vervolg te geven aan het congres "Nieuwe kansen voor de bosbouw" (zie De landeigenaar, sept. 1989).

Een belangrijk gemis in het gehele beleidsplan is, dat het beleid niet in een sociaal-economisch context wordt geplaatst. Ook in bijlage 2, onderzoek, wordt verzuimd ook maar een oplossingsrichting van sociaal economische aard in discussie te nemen. In het kader van de relatie tussen functies worden bij het beheer van bossen wel bedrijfseconomie en bedrijfstechniek genoemd, zij het ook weer zonder vermelding van het MJPB. Maar zelfs bij het onderwerp "verbreding maatschappelijk draagvlak" wordt niet onderkend, dat veel vraagstukken van natuur en landschap van sociaal-economische aard zijn. De teneur blijft "beheren", liefst na "aankopen". Het NBP ademt - zoals zoveel ander beleid - daarmee wel sterk een technocratische geest van beleidsmakers uit de stedelijke sfeer, die geen echte binding hebben met het platteland en degenen die daar leven en werken. Maar ondanks het technocratische karakter - en de in het voorafgaande geuite kritiek - is het NBP zeker de moeite van het doornemen waard. Veel zaken uit het structuurschema uit de jaren '70 zijn geactualiseerd en nieuwe aspecten en inzichten zijn toegevoegd. Als beleidsdocument is het helaas wat overladen met informatie en daardoor wat vaag. Het is ook nog weinig vernieuwend vergeleken met het oude structuurschema; hoewel, de uitwerking in projecten is pure winst. Daar kunnen immers eenvoudigweg inspirerende projecten aan worden toegevoegd, of sommige reeds geformuleerde projecten van inspiratie worden voorzien. Misschientoch maar wachten met aanschaffen tot de regeringsbeslissing er is, tenzij u denkt nog te kunnen bijdragen aan een keer ten goede.